

Mèxic i “Las Rocallosas”

Autor: Ramon Pardo
Data de publicació: 23-06-2026

Des d’Alaquàs (a la comarca de l’Hora Sud, País Valencià), l’estudiós Ramon Pardo ens comenta l’origen català del topònim “La Rocallosas”.

Sempre he estat un devot de la literatura nord-americana. Especialment d’aquella que conta històries de l’Amèrica “profunda”. Malauradament, costa trobar-ne traduïda a la nostra llengua i sovint he hagut d’acudir a traduccions castellanes que, en la majoria dels casos, són fetes lògicament per traductors estatunidencs castellanoparlants o per mexicans que, a més de dominar ambdues llengües, són perfectament sabedors dels replecs i sinuositats de l’anglès d’aquell extensíssim país.

Us conte tot açò perquè després de molts anys d’estar al corrent dels treballs de l’Institut Nova Historia, un ja està avesat a viure a l’aguait, prest a descobrir qualsevol indici de catalanitat que traspue dels llocs més inesperats, i, per descomptat, el castellà d’aquestes traduccions n’està ben servit, d’aquests indicis.

Ara no m’allargaré amb detalls, però m’agradaria destacar un bon exemple que he trobat al llibre The Revenant, de l’autor estatunidenc Michael Punke, traduït al castellà com El Renacido per la traductora, editora i assessora editorial mexicana Graciela Romero Saldaña. Al llarg de tota l’obra, la traductora hi utilitza la denominació habitual mexicana de “Rocallosas” i no “Montañas Rocosas”, com se sol dir normalment en el castellà d’aquesta banda de l’Atlàntic, per a referir-se a la majestuosa serralada que travessa Nord-Amèrica de nord a sud, des de Nou Mèxic fins a la Colúmbia Britànica. És concretament per aquest costum americà que si un fa una ullada a la Viquipèdia en castellà trobarà les “Montañas Rocosas o Rocallosas”, i si acudim a la RAE també hi trobarem la paraula “Rocalloso/sa” però, sospitosament, sense especificar-ne l’origen etimològic. Redéu! Com els costa afluixar la corda a l’hora d’acceptar un catalanisme!

Tot i que, com ja sabem, s’asclaren amb la feinada d’intentar esborrar tot rastre de catalanitat en la història d’Amèrica, encara se n’albiren algunes petjades. L’ús de les paraules rocallós i rocallosa en són un clar exemple. Aquestes

paraules són inexistents en la literatura espanyola, llevat d'alguna excepció que es dóna en la literatura americana, especialment en Mèxic. El llibre El Zarco de l'autor mexicà Ignacio Manuel Altamirano comença amb aquestes paraules:

«Yautepec es una población de la tierra caliente, cuyo caserío se esconde en un bosque de verdura. De lejos, ora se llegue de Cuernavaca por el camino quebrado de las Tetillas, que serpentea en medio de dos colinas rocallosas cuya forma les ha dado nombre...»

Aquests adjectius són genuïnament catalans i si les té el castellà és clarament per la influència de la nostra llengua. M'hi explicaré. A les Rocalloses, com a qualsevol lloc rocallós, abunda el rocall (per l'efecte triturador de l'avanç de les glaceres i les allaus de neu) o rocalla (mot que també recull la RAE i que tampoc no n'especifica l'origen), que és un conjunt de roca menuda o, segons el Diccionari.cat, un lloc de roques. Si busquem l'origen de la paraula rocalla en el castellà, trobarem que el primer registre de la seua utilització apareix en 1680, i està considerada un préstec del francès rocaille. Aquest mot, però, passà al castellà per a referir-se específicament a un tipus de jardí que es posà de moda en França molt comú del Rococó on les plantes creixen entre la rocalla. Cal aclarir que el sufix -alla, que expressa conjunt o col·lectivitat, no és genuí del castellà ni tampoc del francès en el seu equivalent -aille. I si be és cert que ambdós idiomes atresoren mots que duen aquest sufix (en un nombre cridanerament reduït), en la majoria dels casos, encara que no ho reconeguen oficialment, és per influència de la nostra llengua (que en el cas francès l'anomenen occità, llemosí...). Puix tant el castellà com el francès tenen altres sufixos de més genuïns amb aquesta connotació de conjunt o agrupament. En el cas del castellà, hi ha els sufixos: -edo (roquedo), -eda (roqueda), -al (roquedal, pedregal), -rio (roquerio). En canvi, podem afirmar que el sufix -alla és categòricament català. El seu ús està registrat de ben antic i, de mots amb aquest sufix, en tenim a la gana. En la majoria dels casos, a més d'expressar conjunt o col·lectivitat (rondalla), aquest sufix també amara el mot d'una connotació despectiva. D'exemples, en tenim un fum! Ací us en deixe uns quants: pobrissalla, deixalla, romanalla, borumballa, bordalla, quincalla, ferralla, morralla, regastalla (avui material reciclat), metralla, peixalla, gitanalla, carlinalla (exèrcit o grup de carlins), jovenalla, fadrinalla, canalla o quitxalla (en origen: conjunt de cans o quitxos), forasteralla, bocinalla, xicalla, menudalla, nebodalla, cosinalla, comerciantalla...

Per acabar, us diré que el fet d'assabentar-me d'aquest costum mexicà d'utilitzar els adjectius rocallós i rocallosa i d'anomenar "las Rocallosas" a les Muntanyes Rocalloses de Nord-Amèrica m'ha resultat especialment satisfactori, perquè casualment fa poques setmanes que acabí de llegir l'últim gran treball de Carles Camp La conquesta catalana de Mèxic (https://www.librooks.es/producte/la-conquesta-catalana-de-mexic/), un excel·lent llibre que, des d'ací, recomane a tothom (a tota la catalanalla).

Ramon Pardo
Alaquàs, 13/02/2026